

De Mandela van Curaçao

Tula, The Revolt: over de grote slavenopstand op Curaçao

Pas in 1863 schafte Nederland de slavernij in zijn West-Indische bezittingen af, geruime tijd na andere koloniale mogendheden. De jaarlijkse herdenking hiervan ging in 2013, 150 jaar na dato, vergezeld van de film *Tula, The Revolt*, over de nationale held van Curaçao, slavenleider Tula. De gebeurtenissen in deze film spelen zich af in 1795 en gaan over een grote slavenopstand. Is die film bruikbaar in lessen over het Nederlandse slavernijverleden?

Nicole van der Steen
is redacteur van Kleio.

Op Curaçao wordt, net als in Suriname, op 1 juli het einde van de slavernij gevierd. Maar minstens zo belangrijk is 'Tula-dag' op 17 augustus, de dag waarop in 1795 een massale slavenopstand begon. Het wordt ook wel de *dia lucha pa libertat* genoemd: de dag van de vrijheidstrijd. Het verhaal is niet zo algemeen bekend. Daar moest de film van Jeroen Leinders verandering in brengen. Over het leven van de slavenleider Tula zijn weinig feiten overgeleverd. Leinders heeft zijn film en het boek dat eraan voorafging gebaseerd op eigen onderzoek.

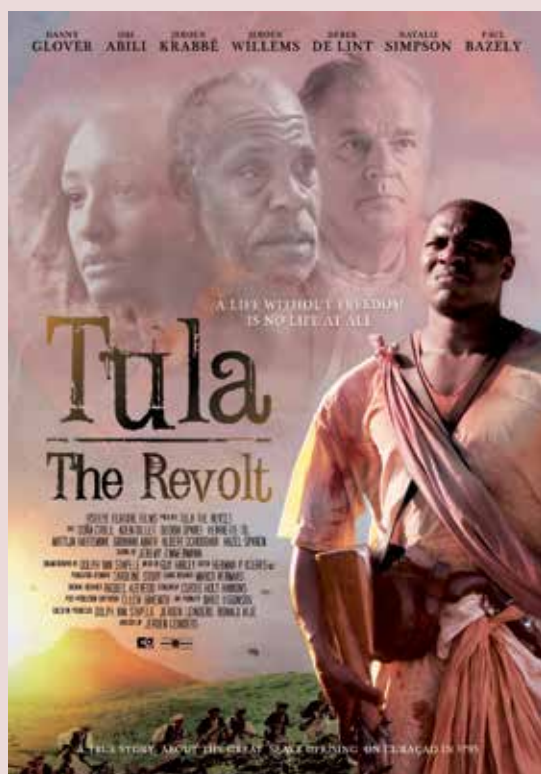
Op Curaçao werden vanaf 1665 vooral slaven verhandeld naar Midden- en Zuid-Amerika. Een klein deel bleef op het eiland en werd op de plantages of als slaaf in het huishouden tewerkgesteld. In de achttiende eeuw kon Curaçao zijn positie in de internationale handel niet meer handhaven tegenover Frankrijk en Engeland. Het kurkdroge eiland was ongeschikt voor het verbouwen van plantagegewassen als suikerriet, tabak en katoen. Vervolgens

werden er voedselgewassen voor de eigen bevolking verbouwd, maar ook daarvan was de productie onvoldoende. Als centrum van de slavenhandel bleef Curaçao wel een belangrijke rol spelen, vooral omdat andere landen niet voldoende in staat waren om aan de vraag naar slaven te voldoen. Na de opheffing van de WIC werd het eiland in 1791 een Nederlandse kolonie.

Tula werkte eind achttiende eeuw als slaaf op de plantage Kenepa (ook wel plantage Knip genoemd), die eigendom was van Casper Lodewijk van Uytrecht. Die werd er door zijn slaven van beschuldigd hen zeer slecht te behandelen, zelfs naar West-Indische maatstaven. Hij vroeg buitensporige bedragen voor levensmiddelen die zij zelf moesten kopen, wat lijnrecht tegen het slavenreglement inging, dat bepaalde dat de meester zijn slaven moest voeden. Ook dwong hij hen op zondag te werken zodat ze geen vrij moment hadden. Daarmee schond hij bovendien Gods gebod, dat heilig was voor de grotendeels katholieke bevolking van het eiland.

Landhuis bij de plantage Kenepa, waar Tula als slaaf werkte. Tegenwoordig is in het gebouw een museum gevestigd over de opstand van 1795.

Tula, The Revolt (2013) is op dvd verkrijgbaar en in zijn geheel, tegen betaling, te bekijken op YouTube.

Duur: 100 minuten

Regie: Jeroen Leinders

Met: Obi Abili, Danny Glover en Jeroen Willems

Tula komt uit de schaarse bronnen naar voren als intelligent en welbespraakt. Hij zou contacten hebben onderhouden met generaal André Rigaud, een mulat in Franse dienst die de revolutie op Saint-Domingue steunde, die uiteindelijk tot de vrije republiek Haïti zou leiden. Tula had vóór de opstand contacten met slaven van andere plantages waar regels werden geschonden, onder wie Louis Mercier, Pedro Wacao en Bastiaan Carpata. Tula organiseerde bijeenkomsten en mobiliseerde medestanders om voor hun rechten te vechten. Hij moet meerdere talen hebben gesproken en gebruikte in zijn toespraken de christelijke leer en de politieke ontwikkelingen van zijn tijd.

Franse wetten

Tula had er lucht van gekregen dat onder Frans revolutionair bewind de slavernij was afgeschaft in Saint-Domingue. In Frankrijk had in 1794 de Nationale Conventie het voorstel om de slavernij in de Franse koloniën af te schaffen officieel bekrachtigd. Nadat de Franse troepen de Republiek waren binnengevallen en het Bataafse bewind hadden geïnstalleerd, ging hij er logischerwijze vanuit dat voor de Nederlandse koloniën hetzelfde zou gelden: die vielen nu

immers onder Franse wetten. Op 17 augustus 1795 toog hij met zijn medeslaven naar Van Uytrecht en deelde hem mee dat zij weigerden nog langer voor hem te werken. Van Uytrecht verwees hen naar de gouverneur van het eiland, Johannes de Veer, die in Willemstad zetelde, en stuurde deze een briefje dat nog altijd in het nationaal archief van Curaçao bewaard wordt: 'Mijne slaven zijn des morgens gekomen en weigeren in 't algemeene dienste te doen; wat verder haare intentie is weet ik niet.' Op weg naar Willemstad sloten steeds meer slaven van andere plantages zich bij Tula aan, tot de groep was uitgegroeid tot een leger van zo'n tweeduizend mensen. Onderweg werden plantershuizen in brand

Hedendaags portret van Tula. Gemaakt door Edsel Selberie, 2012. Er zijn geen portretten van Tula uit zijn tijd bekend, het gaat hier om een *artist's impression*. Bron: Wikimedia.

gestoken, gevangenen bevrijd en voorraden geplunderd. Louis Mercier nam op de plantage Santa Cruz de de Nederlandse commandant Van der Grijp gevangen. Dezelfde Mercier gaf de Nederlandse schoolmeester Sabel een genadeschot, nadat deze door Pedro Wacao achter zijn paard was meegesleurd. Op de plantage Fontein werden wapens en een kanon buitgemaakt. De Koloniale Raad mobiliseerde intussen troepen, die behalve uit Nederlandse officieren en soldaten ook uit vrije zwarten en mulatten bestonden.

De Nederlandse overheid stuurde een kleine eenheid om de weg naar Willemstad te bewaken en zo de stad tegen aanvallen te beschermen. Een andere groep van slechts 42 man werd naar landhuis Porto Marie gestuurd, waar Tula zijn basis had ingericht. De eigenaresse, Johanna Lesire, had hem en zijn volgelingen haar huis ter beschikking gesteld. Na een gevoelige nederlaag die de slaven tachtig extra ►

Tula, gespeeld door acteur Obi Abili in *Tula, The Revolt*.

Bruikbare scènes

- **0.03.51-0.20.30:** Aanloop naar de opstand. Er is gebrek aan alles, de slaven werken op zondag, Tula's broertje sterft en Esperanza hoort Van Uytrecht praten over de machtsovername van Frankrijk. De slaven leggen het werk neer.
- **0.34.05-0.39.57:** Voor het landhuis Porto Marie heeft zich een menigte slaven verzameld. Tula zet Pedro, die schoolmeester Sabel heeft gemarteld (op 0.29.13-0.30.48) op zijn plek en spreekt de menigte toe: wie wil moorden en plunderen kan beter vertrekken. Hij laat twee witte soldaten verzorgen. Een oude vrouw zegt dat hij is voorbestemd voor grote dingen.
- **0.39.57-0.45.10:** Als de slaven weigeren naar hun plantages terug te keren, krijgen de Nederlanders bevel hen te doden. De slaven winnen de ultrakorte veldslag. Tula is bedroefd omdat de Nederlanders het blijkbaar als een opstand zien.
- **1.00.20-1.07.30:** Na een heftige veldslag huilt Tula om een stervende slaaf. Mevrouw Lesire geeft Van Westerholt een uitbrander. Tula legt hem uit waarom ze niet teruggaan. Tula verbiedt Louis om Van Uytrecht neer te schieten en houdt een 'Martin Luther King-toespraak'.
- **1.23.46-1.35.09:** De laatste slaven geven zich over. Tula wordt verraden door een van zijn vrienden, die erop los liegt over zijn revolutieplannen. Ondanks martelingen weigert Tula namen te noemen. Tijdens het proces zingen buiten de vrouwen, tot ergernis van De Veer.

geweren opleverde, werd een groter leger op pad gestuurd, onder leiding van baron Van Westerholt tot de Leemcule. De franciscaner pater Jacobus Schink ging mee om de opstandelingen over te halen terug te keren naar hun eigenaars. Van hem is een ooggetuigenverslag bekend waarin Tula hem uitlegt dat dat geen optie is.

Staat van vrije zwarten

Omdat Tula elk compromis afwees en vrijheid voor alle slaven bleef eisen, besloot Van Westerholt aan te vallen, maar met weinig succes: het grootste deel van de opstandelingen ontsnapte. Die hielden zich nog

een tijd schuil in de wildernis, terwijl de Nederlandse militairen het water vergiftigden en alle voedselvoorraden in beslag namen. Uiteindelijk werd Tula op 19 september door een andere slaaf verraden: op zijn hoofd stond een geldelijke beloning voor een vrij man en vrijlating voor een slaaf. Na marteling 'bekende' Tula dat hij van plan was geweest het Nederlandse gezag omver te werpen en een staat van vrije zwarten te stichten, een revolutie zoals op Saint-Domingue aan de gang was.

De doodvonnissen, uitgevoerd op 3 oktober 1795, waren gruwelijk. Tula werd geradbraakt, zijn gezicht werd verbrand en hij werd vervolgens onthoofd. Zijn hoofd werd op een staak gezet. Carpata werd gedwongen toe te kijken en onderging hetzelfde lot. Wacao, die schoolmeester Sabel aan zijn paard had gebonden, werd een paar maal aan zijn voeten rond de executieplaats gesleept. Daarna werden zijn handen afgehakt en werd zijn hoofd met een moker verbrijzeld.

De opstand leidde niet tot afschaffing van de slavernij op Curaçao, maar had de Nederlandse machthebbers wel aan het denken gezet. De klachten over de omstandigheden op de plantages werden gegrond bevonden en het slavenreglement werd aangepast. Plantagehouders waren verplicht voor voldoende voedsel, kleding en onderdak te zorgen en de vrije zondag te eerbiedigen. Aan Tula bleef echter het etiket van meedogenloze crimineel kleven.

Eendimensionaal

De film vertelt het verhaal van de opstand zoals regisseur Jeroen Leinders het na eigen onderzoek reconstrueerde. Voor het dramatische gehalte heeft hij fictieve elementen toegevoegd, waaronder een geliefde voor Tula. Dit alles heeft een film opgeleverd waarin Leinders graag alle relevante gebeurtenissen wil tonen, maar daar door de beperkte verteltijd

niet diep op in kan gaan. Het verhaal wordt nogal rechttoe rechtaan verteld, wat het voor leerlingen goed te volgen maakt. Door het gebrek aan filmische technieken is het desondanks moeilijk van begin tot eind geboeid te blijven. De rol van Tula is nogal eendimensionaal: het blijft lastig te achterhalen wat hem tot zo'n radicale vrijheidsstrijder maakte. In de aanloop naar de opstand wordt nauwelijks tijd besteed aan de omstandigheden waar de Curaçaose slaven zo onder lijden. Ze hakken in de kurkdroge grond, klagen tegen de pater die hun brood brengt en worden toegesnuwd door hun eigenaar. Tula's broertje sterft tijdens het werk op het land. Uit andere bronnen weten we hoe zwaar het leven op de West-Indische plantages was, maar dat had best inzichtelijker mogen zijn.

In de film wordt de opstand in gang gezet door een gesprek tussen Van Uytrecht en een gast over de Franse machtsovername in de Nederlanden. Een huisslavin, tevens Tula's geliefde, luistert het gesprek af en brieft het over aan Tula. Dat nieuws en de dood van zijn broertje lijken in Tula pas het vuur aan te steken. Op geen enkel moment blijkt dat Tula contacten had buiten Curaçao, vooraf op de hoogte was van de ontwikkelingen in andere slavenkolonies of aanhangers had verzameld op andere plantages. Zijn drie mede-aanvoerders werken op dezelfde plantage. Zijn intelligentie en redenaarstalent komen slecht uit de verf: hij grossiert in boze oneliners, in het 'zwarte' Engels dat we kennen uit Amerikaanse slavernijfilms. Leinders heeft namelijk gekozen voor een Engelstalige film, om een groter publiek te kunnen bereiken en een internationale cast te kunnen aantrekken. Helaas blijken de gerenommeerde Nederlandse acteurs (op Jeroen Willems na, die Van Uytrecht speelt) geen Engels te kunnen spreken zonder een vet Nederlands accent. Dat maakt hun teksten houderig, wat enorm afleidt van de inhoud. Inleving in het verhaal wordt door de accenten erg lastig, en dat is weer heel jammer van de belangrijke boodschap die Leinders wilde overbrengen.

Heldenstatus

Duidelijk is dat Leinders niets wilde afdoen aan de heldenstatus van Tula, die op Curaçao inmiddels in de categorie van Gandhi en Mandela valt. Er wordt vooral ingezet op het Nederlandse geweld, dat nergens geïnitieerd lijkt door Tula. Hij remt al te fanatieke rebellen juist af. De plantage Santa Cruz wordt alleen bezocht om zijn liefde op te halen. Herhaaldelijk zegt Tula, tegen de Nederlanders én zijn medestanders, dat hij niemand kwaad wil doen, geen onnodige buit wil vergaren en alleen naar vreedzame afschaffing van de slavernij streeft. Toch blijkt uit de schaarse bronnen dat Tula's groep een spoor van vernieling trok op zijn weg naar Willemstad en dat de groep bewust op zoek ging naar zoveel mogelijk wapens. In de film is het geweld van zijn aanhangers steeds afgedwongen door de overtrokken reacties

van de Nederlanders en hun weigering hem naar de gouverneur te brengen. Dat blijkt aan het einde van de film ook de rode draad: gouverneur De Veer staat na het uitspreken van het doodvonnis tegenover de kapotgeslagen Tula en zegt dat het allemaal niet zo uit de hand had hoeven lopen, als hij maar met hem was komen praten. Tula kan niet anders dan cynisch lachen, wat De Veer een woedeaanval bezorgt. Alle goede bedoelingen ten spijt is de film blijven

'Duidelijk is dat Leinders niets wilde afdoen aan de heldenstatus van Tula, die op Curaçao inmiddels in de categorie van Gandhi en Mandela valt'

steken in stereotypen. De witten zijn kil, hautain en racistisch, met Johanna Lesire als enige uitzondering. De vriendelijke pater heeft geen ruggengraat en vindt dat de slaven hun door God gegeven plaats moeten accepteren. Ook bij de zwarte personages zijn de verschillende karakters niet uitgewerkt. Zelfs Tula is weinig meer dan een symbool, waardoor de film zelfs als eerbetoon tekortschiet. In lessen over de slavernij in Nederlandse koloniën is het wel interessant om leerlingen te laten nadenken over dit perspectief: waar komt dat vandaan en waarom was dat blijkbaar nodig? Waarom waren ook veel Antillianen het niet eens met deze kijk op Tula? ■

Dit beeld op Curaçao herinnert aan de slavernijopstand van 1795.

Achtergrondinformatie over de opstand

- De slavenopstand van Tula in *Historisch Nieuwsblad*, tiny.cc/K7TU1.
- 'Slavenleider Tula uitgeroepen tot nationale held' op *Historiek*, tiny.cc/K7TU2.
- 'Curaçao heeft nog steeds moeite met zijn slavenopstand' in *Trouw*, tiny.cc/K7TU3.
- Jeroen Leinders en Jean van de Velde (*Hoe duur was de suiker*) over de overwegingen achter hun films, tiny.cc/K7TU4.
- Slavernij en jij, een tekst voor leerlingen over Tula, tiny.cc/K7TU5.
- Het verhaal van Tula op *Curaçao voor jou*, tiny.cc/K7TU6.
- Tula in het nationaal archief Curaçao, tiny.cc/K7TU7.